

מקור חיים

לאורח שידליק לו נר, שגם האורח ואפילו מיעוט הקהל שלא קבלו אסורין כבסי"ב י"ג, משא"כ במוצאי שבת אפילו כל הקהל מסובים בסעודה כגון בישוב מצי א' מהם להתפלל ולהבדיל ולעשות מלאכה, ושייך לומר דין דמותר לא' מן הציבור שמסיב בסעודה לומר לזה שהבדיל להדליק לו הנר, שהרי בידו להבדיל גם הוא.

סימן רסח

[ס"ג. ומיד כשאמר תיבת אתה נזכר — הרבותא הוא אע"פ דקאי בערבית או מגנח דג"כ מתחילין באתה, מ"מ ה"ל התחיל בשל חול כיון שכיון בדעתו במלת אתה לומר בתריה חונן, ובכה"ג ודאי נפסד המלה ע"י כוונה זרה, ולא דמי לאומר בא"י אמ"ה ע"ד שהוא יין ונזכר שהוא שכר וסיים שנ"ב, דמ"מ מלות בא"י אמ"ה לא נשתנה פירושה וק"ל. וסמך הב"י בש"ע על המבין ממ"ש מיד שגמר תיבת אתה דמיירי גם בתפלה מגנח וערבית, וכן העתיק בב"י דברי הת"ה ככתבן ולא חילק שם ולא כש"ע, ודלא כדברי במג"א, ומ"מ בספרי השבתי על בתה"ד מצד אחר].

[ס"ד. אפילו לא קבע ברכה לשבת יצא — מפני דארו"ל בדיון הוא לצלווי גם בשבת י"ח וכו', ואפשר דאז אפילו לכתחלה לא היה ברכה מיוחדת לשבת (כי אין יחיד קובע ברכה לעצמו) רק דלא אטרחוהו רז"ל ותקנו ז' ברכות לשבת וצריך עכ"פ לחתום כראוי דעיקרה חתימתה בברוך, ולכן אם אמר בין בשבת בין בי"ט ברכה אמצעית ולא סיים כלל ברוך ודאי לא יצא, ולאפוקי ממ"ש במג"א, וגם כתב אם שכת חתימת א' מברכות אמצעיות ה"ל כדלגה וחזור לראש כשסיים י"ח, עמ"ש סי' קכ"ו ס"ג].

סימן רסט

[ס"א. אלא מטעמין לקמן — בב"ח שלא הגיע לחינוך. ובשו"ת הר"ן דדוקא בהגיע לחינוך דאל"כ ה"ל ברכה בפה"ג לבטלה. ולעד"ן אחר דחינוך קטנים אינו שוה בכל המצות — מג"א ס"ס ש"מ — כל אחת לפי ענינה כדמוכח בחינוך דתפילין וציצית וסוכה, ורגילין לחנך הקטנים בברכת הנהגין לפתוח בלחם ושתיית משקין כשהם בני ד' ה', ומ"מ אין מחנכין אותן באמירת קידוש או להשגיח על שישמעו עד שיהיו בני ח' ט', ואפילו בני עשירי שכוסם לפניהם הוא רק להתענג ולשמחה ולקטנים כאלו יש ליתן לטעום, ודוק].

סימן ער

ז"ל בה"ג סוף הל' ציצית: ומיבעי לאיניש למוקים בבי שימשי עד דמקדש ש"ץ על כסא דקידושא ואמר מקדש השבת ולא ליתב משום דמעלי לברוכי, עכ"ל.

על התחום, ואמירת שמור לי וכו' קיל טפי מהחשכה על התחום דעביד מיהו מעשה, משא"כ זה האומר לחבירו שמור לי דמה שמצוה לחבירו לעשות מצי איהו ג"כ למיעבד וכדאמר לו ואני אשמור וכו', ואי משום שהוא חוץ לתחום לדידי' מה הוי, עכ"פ לא נעשה שום מלאכה, ודמי לאומר לחבירו שישגיח שם במקום חבירו על בנו שיש לו שם אצל חבירו ללמוד אתו פי' רש"י בשבת, דג"כ איהו לא מצי לילך שם רק דאיצטריך שמור לי לומר דמותר מפני דמ"מ ה"ל דיבור בצרכיו — ער"ס מ"ז — דדיבור אסור. ומסברא זו יש חיזוק למ"ש במג"ד דלא צריך טעם בורגנין, אבל מינה קושיא על הרשב"א דמגלן היתר זה שכבר התפלל לומר לחבירו לעשות מלאכה, שהרי עלי' אסורה, וה"ל ג"כ אמירתו איסור, כמו אמירה לגוי דג"כ האיסור מצד המלאכה הנעשית ע"י אמירתו. אבל מ"ש במג"ד להוכיח כן מסוגיית הש"ס דאין טעם ההיתר שמור לי וכו' מפני דיש היתר ע"י בורגנין, אין דבריו מוכרחין כלל להמעין שם בש"ס ובתו' (בפרט במ"ש בסוף לחזק דבריו וז"ל: והגני מוסיף עוד עכשיו, דאלו יליף לה מטעם בורגנין אמאי יליף לה הרשב"א ממימרא דשמואל השנית וכו', הפעם אודה דאינני מבין דבריו אלו, דודאי הרשב"א לא עלה על דעתו ענין טעם בורגנין, אדרבה מינה תיובתא על דבריו מהר"ן לכאורה, ועוד מה יכול ללמוד דין ישראל שכבר קיבל שבת דמותר לומר לחבירו שכבר קיבל מדיון מותר לומר לדרך פלוני אני הולך למחר — ע' במג"א סי' ש"ז ס"ק י"א — ומה ענין זה לזה, ואם ללמוד משם דכמו דהואיל דבורגנין מתיר ה"ה הואיל אם לא היה מקבל שבת, דשמא י"ל דלא דמי כמ"ש במג"ד באמת, ועוד דא"כ עיקר חסר מדברי הרשב"א, אלא ע"כ הרשב"א ביקש ללמוד מדדמי לי' אומר אדם לחבירו, רק שנגד קושיית הר"ן דאמר שאני התם דאפשר בבורגנין משיב' אנו דה"ה ה"ג זה שכבר קיבל שבת בעוד יום, והוא המכוון מ"ש בהגהת לבוש החור בדפוס החדש, שהכניס קושיית הר"ן ותירוץ הב"י בדברי הרשב"א, ודוק). ומ"ש דמוצאי שבת הוא כ"ש להתיר אמירה למי שהבדיל, שהרי יש בידו עכשיו לתקן ולומר המבדיל, לזה יש לרמ"י להשיב, אדרבה הואיל דבידו עתה לומר המבדיל ואינו אומר ברור דדעתו להמשיך עליו קדושת שבת עם כל חומרותיו. ואם גלך בדרך סברא שכתב הב"י לקיים דברי הרשב"א הואיל דאי בעי לא קיבל אכתי עליה שבת, אפשר דמוצאי שבת קיל מכניסת שבת באופן זה, והוא דבכניסת שבת נראה דלא שרינן רק ביחיד שקיבל שבת לגבי חבירו או לגבי יחיד מן הקהל שעדיין לא התפללו, משא"כ אם כבר קבלו הצבור או רוב הצבור שבת א"א לומר שא' מהם יאמר

מקור חיים

בעלמא הוא וכדאמרו שם כי קדיש בתחילת יומא בעי לקדושי.

כבוד יום קודם וכו' — וכן הסכימו כת המקובלים ע"פ דברי הזוהר פ' יתרו ע' קנ"ז ופ' האזינו, ע' תקנ"ט, אע"פ שבסעודה ג' הם מתנגדים, וע"ע ע' קס"ה פ' יתרו.

במצות זכור את יום השבת נכלל שיש לקרות ימי השבוע אחר השבת יום א' בשבת שני בשבת וכו' ולא כמו שקורין הגוים, כ"כ בספר חרדים פ"ד דכ"ד ע"א ופ"א ד"ט ע"ב.

פ"ד. וי"א שאף כשמקדש וכו' — וכ"פ ב"ה, ועמ"ש סי' תרצ"ה ס"ב, והב"י תפס לעיקר דמברך המוציא מפני דקידוש שהוא מפסיק בין סעודה חול לקודש ה"ל כבה"מ ומפסיק ודלא כהשגת העו"ש. [שפורם מפה ומקדש — ומתפלל ערבית בלילה. ולא היה צריך במג"א לחדש דין זה בס"ק ה'].

[ס"ה. ואמרו באו ונקדש וכו' — משא"כ בלא אמרו אפילו אחר שודאי חשיכה אין צריך לחזור ולברך בפה"ג אם שותים באיסור, דברכה שניה תלי בעקירת הדעת ע"י אמירה, לכן אע"פ שחוזר בו כבר עקר דעתו וצריך לחזור ולברך, לכן באו ונקדש מוקים לברך שנית, משא"כ באו ונתפלל דאין חיוב התפילה עקירת הדעת משתיה כמו בחול. ואין צריך חילוק שכתב במג"א בין טעימה לאכילה, רק כמ"ש דבאמרו באו ונתפלל אע"פ דודאי חשכה אין הפסק שתיה מכת התפלה, אא"כ נאמר דה"ל כאומר באו ונקדש, כי גם בתפלה מקדש ויוצא בו מדאורייתא כמ"ש מג"א ר"ס זה, ודוק].

[ס"ט. מפה פרוסה על השלחן — אף דבחול אין קפידה, וע"כ משום זכר למן, ועיין במג"ד פה ובמג"א ס"ק ז' וכו'].

[במג"ד ס"ק י"ח האריך בדין מי שקידש ונמצא שהוא מים, ומסיק שאם היה בשעת קידוש יין על השלחן או על הספסל מוכן לשתות אז אין צריך לחזור ולקדש או לברך בפה"ג וכו'. ואין דבריו מוכרחי' דלא דמי קידוש לברכת בפה"ג, כי ברכת בפה"ג ע"כ דעתו על כל מה שישתה תוך הסעודה, שהרי אסור להנות בעולם הזה שום דבר בלא ברכה ולכך נמלך צריך לברך על כל כוס, כמו שמש, או לא היה לו רק כוס אחד ובירך בפה"ג וגשלח לו יין וככה"ג, לכן מהני ביינות לפניו ודעתו לשתות עוד דאע"פ דנמצא בכוסו מים נתפשטה הברכה על כל מה שלפניו, משא"כ ברכת קידוש שהוא מצוה ואין ענינה רק על כוס שלפניו

מה שמברכין (ע' בספר פרנסה וכלכלה פ"ו²) הילדים אחר התפילות בשבת וי"ט, ע' פ"י מחזור דפוס פראג סוף יום א' דר"ה. (מצאתי סמך לזה ממסכת סופרים פ"ח הלכה ה', ויש להמברך להזהר מהפסקה בזה בדברי קדושה, גם בליל יוה"כ יש לברך הילדים, נ"ל ברור). וצ"ע אחר מנחה מ"ט לא. ואפשר משום דבימיהם שהיו בה"כ בשדות לא הפסיקו בין מנחה לערבית בסעודה, א"נ מטעם הנזכר בסי' רצ"א ס"ב הגה, לכן לא נהגו לברך הילדים או לאמר איש לרעהו שבת טוב רק ביציאה מבה"כ, ונתפשט המנהג גם לדין בשבת וי"ט. א"נ לא הביאו התינוק' לבה"כ רק בתפילת שחרית וערבית שיש בהם קבלת עול מלכות שמים לחנכם אף כי פטורים הם, נ"ל.

ברכת ילדים הוא פסוק בך יברך ישראל וגו', ולנקבה אומרים כשרה רבקה וכו', ושמעתי מא"א הגאון ז"ל כשברכני אומר אח"כ כי אורך ימים ושנות חיים וגו'. ומצאתי בכל בו ס"ס צ"ד סוף הל' פדיון הבן שמברך הכהן לילד בפסוקים יברך יאר ישא ופסוק כי אורך ימים וגו'.

סימן רעא

פ"א. ימהר לאכול — (עמ"ש ר"ס רס"ב) ומ"מ לא יאכל עד עם שקיעת החמה, וכ"כ בתשב"ץ שנהג מהר"ם, הובא בשל"ה דקל"ג ע"ב, ועמ"ש ס"ס רע"ד.

פ"ב. ומוציאות את האנשים — וראוי להחמיר בזה כדעת י"א בסי' תרפ"ט ס"ב, ב"ח ורש"ל ובל"ח ברכות פ"ג סל"ה דעכ"פ לא נפק ממ"ש רז"ל תבא מאירה לאדם וכו'.

טוב ויפה בעיני מנהג אשכנזים שנותנים לכל איש שהגיע לחינוך כוסו לפניו, הן בן בית, משרת, או אורח, וע' בתו' ר"פ ע"פ ד"ה לא יפחתו לו. יין לקידוש עכ"פ יקנה מכיסו אפילו סומך על שלחן אביו או חמיו, ואפילו יתום גדול ביש לו, או אוכל מוזנות אחר.

פ"ג. אם אין ידו משנת וכו' — ע' פרק ערבי פסחים דק"ה ושם בתו' דק"י"ג ע"א. כתב הר"ן דקידוש הלילה הוא מן התורה וביום רק מדרבנן, וע' פ' ע"פ דק"ו ע"א דמרבח קידוש דיום מאת יום, ואין לומר הא יום כתיב ובספ"ב דמגילה ילפינן כמה מצוות דנוהגין דוקא ביום ממ"ש בהו יום, ד"ל הא דאת יום לא קאי אומן זכירה כלל רק על דבר הנזכר, ומ"מ „את" ריבוי

רבי חיים זצ"ל אחיו של המהר"ל מפראג זצ"ל.

2 ספר פרנסה וכלכלה הוא חלק ג' מספר החיים שחיבר

מקור חיים - ב / ברך, יאיר חיים בן משה שמשון (עמוד 303) 34893